

PIRMSPENSIJAS VECUMA IEDZĪVOTĀJI LATVIJĀ

Centrālā statistikas pārvalde

Informatīvais apskats

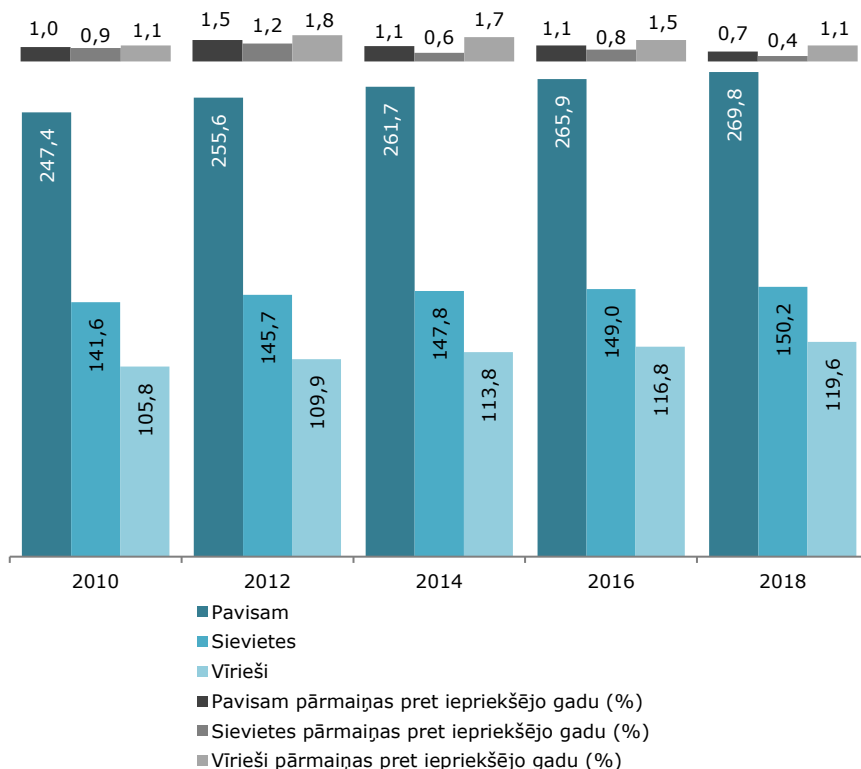
Saturs

1. IEDZĪVOTĀJI	1
Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju skaits Latvijā 2010.–2018. gada sākumā.....	1
Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā republikas pilsētās un novados 2018. gada sākumā.....	2
Latvijas iedzīvotāji un pirmspensijas vecuma iedzīvotāji pēc ģimenes stāvokļa 2018. gada sākumā.....	2
2. IZGLĪTĪBA	2
Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju izglītības līmenis pēc dzimuma 2017. gada sākumā.....	3
3. EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE UN DARBA SAMAKSA	3
Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības līmenis ES valstīs 2017. gadā.....	3
Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības līmenis Latvijā pēc dzimuma.....	3
Nodarbināto pirmspensijas iedzīvotāju sadalījums pēc sektora, saimnieciskās darbības veida (NACE 2. red.) un dzimuma 2017. gadā.....	4
Mēneša vidējā bruto darba samaksa pa vecuma grupām un pēc dzimuma 2014. gadā.....	4
Bezdarba līmenis Latvijas reģionos 2017. gadā.....	4
Ekonomiski neaktīvie 55–64 gadus veci iedzīvotāji pēc darba nemeklēšanas iemesla 2017. gadā.....	5
Valstī noteiktais un faktiskais pensionēšanās vecums.....	5
55–64 gadu vecu iedzīvotāju īpatsvars, % no visiem vecuma pensiju saņēmējiem.....	5
4. NABADZĪBAS RISKS UN MATERIĀLĀ NENODROŠINĀTĪBA	5
Iedzīvotāju nabadzības riska un materiālās nenodrošinātības rādītāji 2017. gadā.....	5
Iedzīvotāju īpatsvars, kuri naudas trūkuma dēļ 2017. gadā nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas.....	6
5. VESELĪBA	6
Veselības stāvokļa pašnovērtējums pēc vecuma grupām 2017. gadā.....	6
Veselības problēmas, kas vismaz pēdējos 6 mēnešus ir ierobežojušas ikdienas aktivitātes mājās, darbā vai atpūtā pēc vecuma grupām 2017. gadā.....	6
6. APMIERINĀTĪBA AR DZĪVI UN IESAISTĪŠANĀS SOCIĀLAJĀS UN KULTŪRAS AKTIVITĀTĒS	7
Vispārēja apmierinātība ar dzīvi un uzticēšanās citiem pa vecuma grupām 2017. gadā.....	7
Kultūras un sporta pasākumu apmeklēšana 12 mēnešu laikā 2015. gadā.....	7
Pirmspensijas iedzīvotāju sociālā aktivitāte 12 mēnešu laikā 2015. gadā.....	8
METODOĻĪSKI PASKAIDROJUMI	8

1. IEDZĪVOTĀJI

2018. gada sākumā Latvijā bija 1,93 miljoni iedzīvotāju, to skaitā 269,8 tūkstoši jeb 13,9 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāji. Ar katru gadu šīs vecuma grupas iedzīvotāju skaits pieaug (no 2010. līdz 2018. gadam par 9,1 %). Kopumā Latvijā 46 % iedzīvotāju bija vīrieši, 54 % – sievietes. Arī vecuma grupā 55–64 gadi sievietes ir vairāk nekā vīrieši (44,3 % – vīrieši, 55,7 % – sievietes).

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju skaits Latvijā 2010.–2018. gada sākumā

CSP aprēķins.

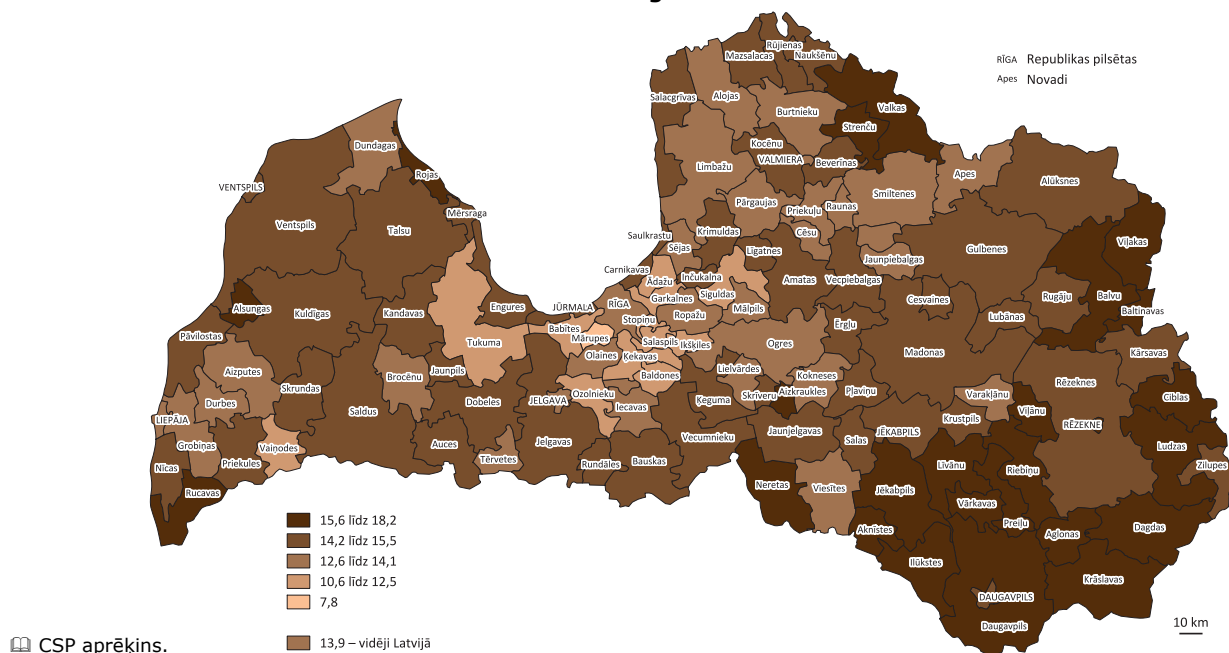
Kopumā Latvijā 85,9 % iedzīvotāju ir Latvijas pilsoņi, 11,1 % – Latvijas nepilsoņi un 3 % – citu valstu piederīgie. 62,2 % ir latvieši, 25,2 % – krievi un 12,6 % – citu tautību pārstāvji. Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju grupā pilsoņu īpatsvars ir zemāks: 76,5 % ir Latvijas pilsoņi, 17,3 % – Latvijas nepilsoņi, 5,6 % – Krievijas pilsoņi un 0,6 % – citu valstu piederīgie. 53,2 % ir latvieši, 32,0 % – krievi un 14,8 % – citu tautību pārstāvji. Šī atšķirība radusies galvenokārt imigrācijas dēļ no citām Padomju Sociālistiskajām Republikām 20. gadsimta otrajā pusē.

Mūsdienās pirmspensijas vecuma iedzīvotāji salīdzinoši retāk nekā citas vecuma grupas iedzīvotāji piedalās migrācijas procesos. 2017. gadā emigrēja 17,7 tūkst. iedzīvotāju, no tiem 1,1 tūkst. jeb 6,4 % bija pirmspensijas vecumā, bet Latvijā ieradās 9,9 tūkst., no kuriem 0,9 tūkst. jeb 9,3 % bija 55–64 gadu vecumā.

Augstākais pirmspensijas vecuma iedzīvotāju īpatsvars 2018. gada sākumā bija Latgales (15,8 %) un Vidzemes statistiskajā reģionā (14,3 %), zemākais – Pierīgas reģionā (12,8 %).

2018

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā republikas pilsētās un novados 2018. gada sākumā

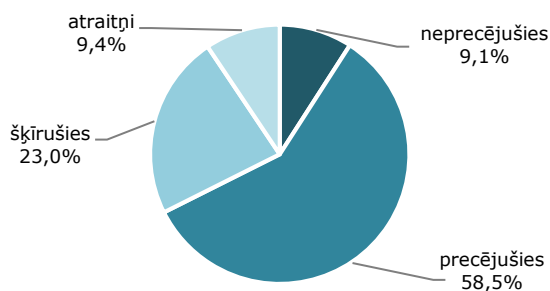

2018. gada sākumā 67,1 % vīriešu un 51,6 % sieviešu vecumā 55–64 gadi bija precējušies, 14,1 % sieviešu bija atraitnes un 25 % – šķīrušās. No vīriešiem atraitņi bija 3,4 % un 20,4 % šķīrušies. Atraitņu īpatsvara dzimuma atšķirības ir saistītas ar augstāku vīriešu mirstību (īsāku paredzamo mūža ilgumu).

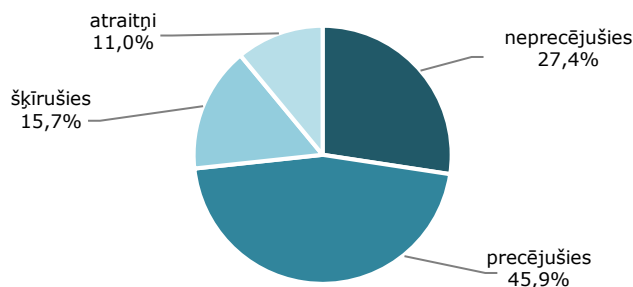
Gandrīz katra divdesmitā laulība tiek noslēgta pirmspensijas vecumā: 2017. gadā 736 vīrieši (5,6 % no visiem vīriešiem, kas noslēdza laulību) un 564 sievietes (attiecīgi – 4,3 %) stājās laulībā šajā vecumā. Salīdzinot ar laiku pirms 20 gadiem, iedzīvotāji pirmspensijas vecumā precējās nedaudz retāk – 1997. gadā laulībā stājās 424 vīrieši (4,4 % no visiem laulātajiem) un 350 sievietes (3,6 %).

35,8 % no iedzīvotājiem pirmspensijas vecumā dzīvo divu personu mājsaimniecībās ar laulāto/ partneri, 19,8 % – vienas personas mājsaimniecībās (viens trešdaļa no tiem ir vientuļie vīrieši un divas trešdaļas vientuļās sievietes). 32,4 % no pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem dzīvo mājsaimniecībās ar saviem pilngadīgajiem bērniem. 57 % vīriešu un 65 % sieviešu šajā vecumā ir vecvecāku lomā (neatkarīgi no tā, vai dzīvo kopā vai atsevišķi no mazbērniem). Viens līdz trīs mazbērni ir katrai otrajai sievietei (50 %) un nedaudz mazāk vīriešiem (45 %). Vairāk nekā 10 mazbērni ir 371 vīrietim un 934 sievietēm šajā vecumā.

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāji pēc ģimenes stāvokļa 2018. gada sākumā, %

Iedzīvotāji vecāki par 20 gadiem pēc ģimenes stāvokļa 2018. gada sākumā, %

CSP aprēķins.

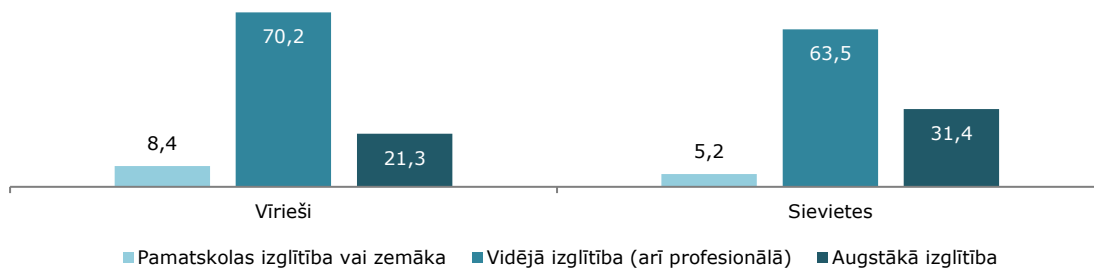
2017. gadā dzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Latvijā ir 74,8 gadi. Vīriešu mūža ilgums (69,8 gadi) ir par 10 gadiem mazāks nekā sievietēm (79,6). Kopš 2000. gada vidējais paredzamais mūža ilgums valstī pieaudzis par 4,6 gadiem. Vīriešu mūža ilgums pieaudzis nedaudz straujāk – par 5,2 gadiem, sieviešu – par 3,8 gadiem. Sasniedzot 55 gadu vecumu, vīriešu turpmākās dzīves paredzamais ilgums ir 20,4 gadi, bet sieviešu – 27,2 (2000. gadā vīriešiem tas bija 18,2, bet sievietēm – 24,7 gadi).

Kopumā valstī pēdējos gados vērojama neliela mirstības pieauguma tendence – 14,6 mirušie uz 1000 iedzīvotāju 2016. gadā, 14,8 mirušie – 2017. gadā (2010. gadā bija 14,2 mirušie uz 1000 iedzīvotāju). Savukārt pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem mirstība nedaudz samazinās – 13,7 mirušie uz 1000 iedzīvotāju 2016. gadā, 13,4 mirušie – 2017. gadā (2010. gadā šajā vecuma grupā bija 16,3 mirušie uz 1000 iedzīvotāju). Iedzīvotāju dzīves kvalitāte pamazām uzlabojas, lielāka uzmanība tiek pievērsta veselīgiem dzīves paradumiem, arī rūpēm par savu veselību. Mainās arī iedzīvotāju demogrāfiskā struktūra – ja 2010. gadā 18,1 % iedzīvotāju bija vecāki par 65 gadiem, tad 2018. gada sākumā – 20,1 % no visiem iedzīvotājiem.

2. IZGLĪTĪBA

Pēc 2017. gada datiem 66,4 % pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem 55–64 gadu vecumā ir vidējā (tai skaitā profesionālā) izglītība, 27 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāju ir ieguvuši augstāko izglītību, savukārt 6,6 % ir pamatskolas izglītība vai zemāka. Savukārt 2000. gadā vidējā izglītība bija tikai 44,1 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāju, augstākā – 15,1 %, bet pamatskolas vai zemāka – 40,8 %, kas liecina par to, ka iedzīvotāju izglītības līmenis pakāpeniski paaugstinās.

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju izglītības līmenis pēc dzimuma 2017. gada sākumā, %

CSP aprēķins.

Vislielākās atšķirības dzimumu griezumā ir personām ar augstāko izglītību – sievietēm ar augstāko izglītību ir par 10 procentpunktiem vairāk nekā vīriešiem šajā vecumā (attiecīgi 31,4 % un 21,3 %). Atšķirības vērojamas arī Latvijas iedzīvotāju iesaistē mūžizglītībā – sievietes aktīvāk nekā vīrieši izmanto iespēju pēc formālās izglītības iegūšanas turpināt jaunu zināšanu un prasmju apgūšanu. 2017. gadā pirmspensijas vecuma sievietes par 1,2 procentpunktiem biežāk piedalījās mūžizglītībā (4 % sievietes un 2,8 % vīrieši). Savukārt jaunāki cilvēki vairāk iesaistās mūžizglītībā – 25–34 gadu vecuma grupā 10,4 % vīriešu un 13,2 % sieviešu izmantoja šādu izglītības iespēju, savukārt 35–54 gadu vecuma grupā – 5 % vīriešu un 9,4 % sieviešu.

Pēc izglītības iestāžu datiem 2017. gada oktobrī Latvijā 551 persona pirmspensijas vecumā bija augstākās izglītības iestādes students un 138 – profesionālās izglītības iestādes audzēkņi.

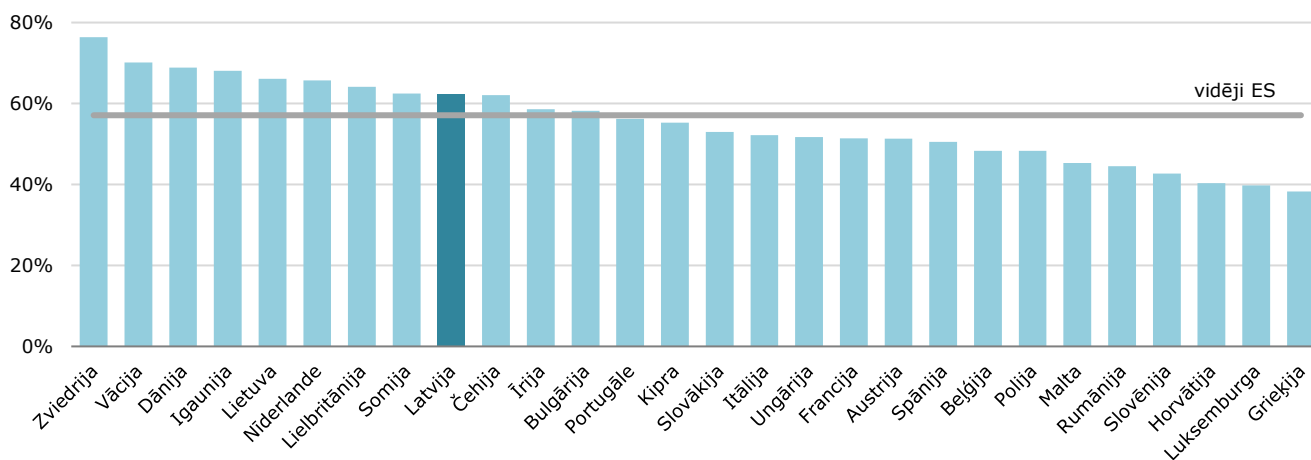
8 % 55–64 gadus veci iedzīvotāji norādījuši, ka pēdējā gada laikā apmeklēja mācību kursus, seminārus u.tml. pasākumus (ieskaitot e-āpmācību), kas galvenokārt ir saistīti ar brīvā laika pavadīšanu, sportu vai vaļasprieku, bet 19,1 % gada laikā apmeklējuši ar profesionālo darbību saistītas neformālās izglītības aktivitātes.

2016. gada CSP veiktajā Zinātņu doktoru apsekojumā tika noskaidrots, ka no visiem zinātņu doktoriem nedaudz vairāk nekā ceturtdaļa (26,2 %) ir 55–64 gadu vecumā. Vīriešu un sieviešu īpatsvars šajā zinātņu doktoru pirmspensijas vecuma grupā ir gandrīz vienāds.

3. EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE UN DARBA SAMAKSA

2017. gadā pirmspensijas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības līmenis Latvijā bija 62,3 %, kas ir par 5,2 procentpunktiem augstāks par ES vidējo rādītāju (57,1 %) šajā vecuma grupā. Kopumā nodarbinātības līmenis Latvijā ir 62,9 %, bet ES – 59,7 %. Visaugstākais 55–64 gadus vecu iedzīvotāju nodarbinātības līmenis ir Zviedrijā, Vācijā, Dānijā un Igaunijā.

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības līmenis ES valstīs 2017. gadā, %

Eurostat dati.

Latvijā nav vērojamas atšķirības vīriešu un sieviešu nodarbinātībā: 2017. gadā vīriešiem nodarbinātības līmenis ir 62,4 %, sievietēm – 62,1 %. Kopš 2010. gada nodarbinātības līmenis šajā vecuma grupā vīriešiem ir palielinājies par 15,5 procentpunktiem, bet sievietēm – par 13,7 procentpunktiem (kopumā par 14,5 procentpunktiem).

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības līmenis Latvijā pēc dzimuma, %

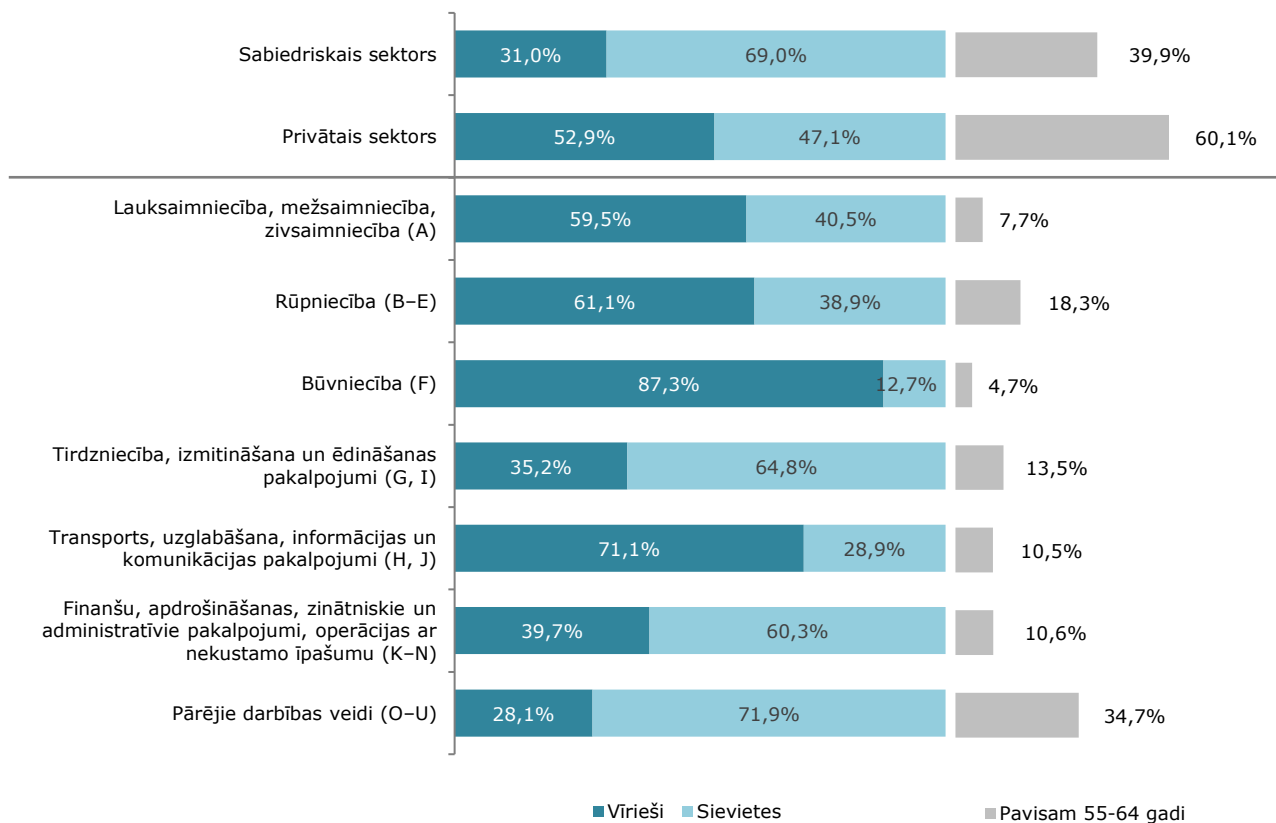
	Gads							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iedzīvotāji 55–64 gadu vecumā	47,8	50,5	52,8	54,8	56,4	59,4	61,4	62,3
Vīrieši	46,9	51,7	53,2	55,2	56,3	60,1	61,3	62,4
Sievietes	48,4	49,7	52,5	54,6	56,4	58,9	61,4	62,1

Darbaspēka apsekojums.

Lielākās atšķirības dzimumu griezumā (gan pirmspensijas vecuma grupā, gan pārējās) vērojamas nodarbinātajiem pēc saimnieciskās darbības veida: būvniecībā – 87,3 % nodarbināto pirmspensijas vecumā ir vīrieši un tikai 12,7 % sievietes (iedzīvotājiem vecumā virs 15 gadiem attiecīgi 89,1 % un 10,9 %).

Savukārt lielākais nodarbināto sieviešu īpatsvars šajā vecuma grupā ir tirdzniecībā, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos u.c. Sievietes biežāk nekā vīrieši ir nodarbinātas arī sabiedriskajā sektorā.

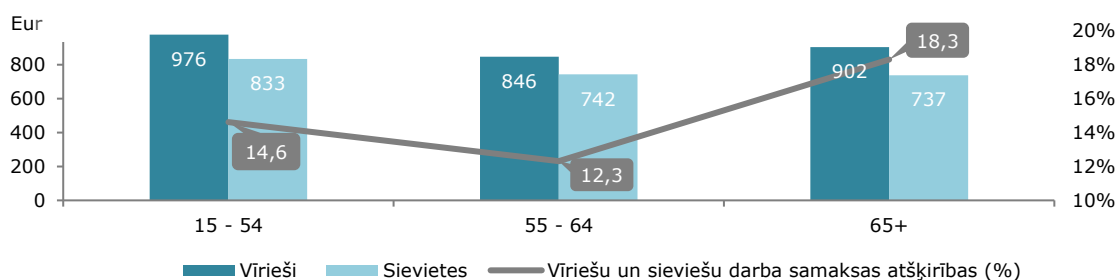
Nodarbināto pirmspensijas iedzīvotāju sadalījums pēc sektora, saimnieciskās darbības veida (NACE 2. red.) un dzimuma 2017. gadā, %

Darbspēka apsekojums.

Kā liecina Darba samaksas struktūras apsekojuma dati, pirmspensijas vecuma darba ņēmēju vidējā darba samaksa 2014. gadā bija 783 eiro, kas ir par 13 % mazāk nekā vidējā darba samaksa valstī (899 eiro). Jāatzīmē, ka pirmspensijas vecuma darbinieku grupā ir viszemākā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība (12,3 %), bet visām vecuma grupām kopumā Latvijā – 14,9 %.

Mēneša vidējā bruto darba samaksa pa vecuma grupām un pēc dzimuma 2014. gadā

Darba samaksas struktūras apsekojums.

Pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem bezdarba līmenis (8,3 %) ir par 0,4 procentpunktiem zemāks nekā vidējais valstī. Pierīgas reģionā pirmspensijas vecuma iedzīvotāju bezdarba līmenis bija pat par 1,6 procentpunktiem zemāks nekā kopumā šī reģiona iedzīvotāju vidū. Latgalē kopumā bezdarba līmenis (14 %) ir daudz augstāks nekā vidēji Latvijā, savukārt pirmspensijas vecumā tas ir vēl par 1,1 procentpunktu augstāks (15,1 %).

Atšķirība starp bezdarba līmeni pirmspensijas vecumā Pierīgā (4,3 %) un Latgalē (15,1 %) ir 3,5 reizes.

Bezdarba līmenis Latvijas reģionos 2017. gadā, %

Vecuma grupa	Reģions						
	Latvija	Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
15-74	8,7	7,8	5,9	9,7	8,8	9,3	14,0
55-64	8,3	7,2	4,3	8,6	8,9	8,0	15,1

Darbspēka apsekojums.

Latvijā 2017. gadā pirmspensijas vecuma iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis bija 67,9 %. Visbiežākais darba nemeklēšanas iemesls ekonomiski neaktīviem iedzīvotājiem šajā vecuma grupā gan sieviešu, gan vīriešu vidū bija iespēja priekšlaicīgi pensionēties, bet kā otrs izplatītākais iemesls bija slimība vai darbnespēja. No 55-64 gadus veciem iedzīvotājiem piektā daļa (20,9 %) bija nestrādājoši pensionāri (vecuma, citu valstu, izdienas u.c. pensiju saņēmēji).

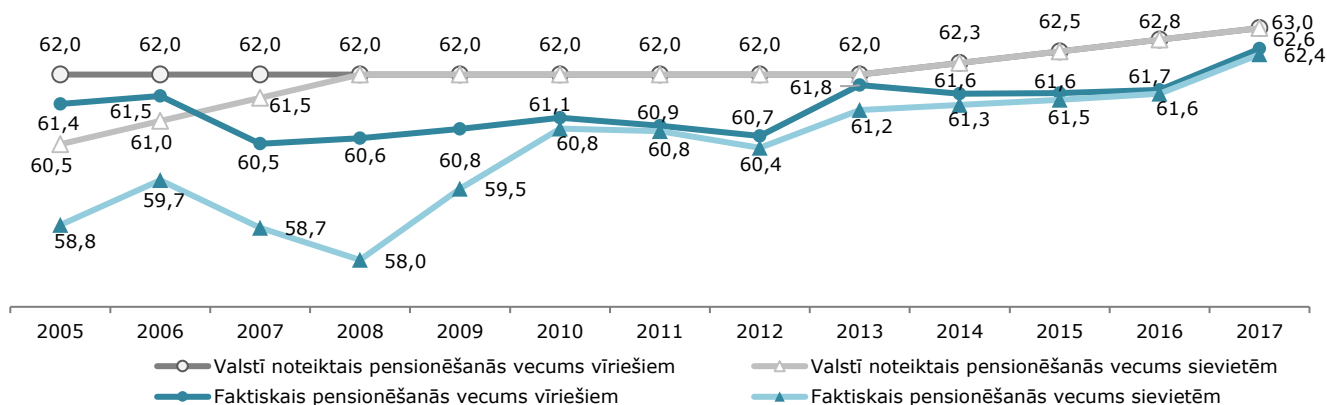
Ekonomiski neaktīvie 55–64 gadus veci iedzīvotāji pēc darba nemeklēšanas iemesla 2017. gadā, tūkstošos

	Ekonomiski neaktīvie, kuri nemeklē darbu	Darba nemeklēšanas iemesli:			
		slimība vai darbnespēja	personiski vai ģimenes apstākļi	pensija	zaudētas cerības atrast darbu
Pavisam 55–64 gadi	81,4	28,1	8,1	38,2	7,1
Vīrieši	34,7	13,8	2,3	15,6	3,0
Sievietes	46,7	14,3	5,8	22,6	4,1

Darbspēka apsekojums.

Latvijā atļauta priekšlaicīga pensionēšanās – iespēja iet pensijā divus gadus pirms valstī noteiktā pensionēšanās vecuma. Pēc VSAA datiem 2017. gadā noteiktais vecuma pensijas iestāšanās laiks bija 63 gadi, bet faktiskais pensionēšanās vecums (vidēji šajā vecumā pensionējas) – 62,5 gadi.

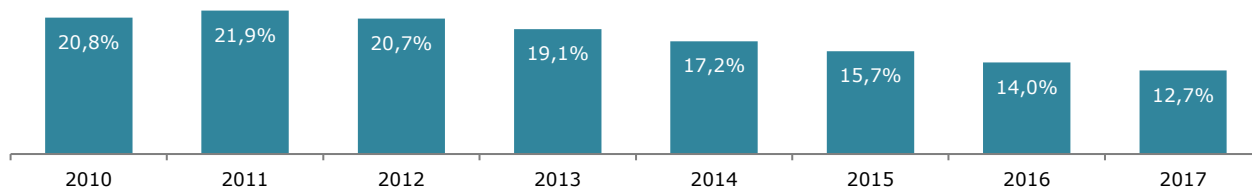
Valstī noteiktais un faktiskais pensionēšanās vecums, gadi

VSAA dati.

Līdz ar valstī noteiktā pensijas vecuma pieaugumu katru gadu par 3 mēnešiem (kopš 2014. gada), samazinās 55–64 gadus vecu personu īpatsvars kopējā vecuma pensiju saņēmēju skaitā. Šo samazināšanos ietekmē arī iedzīvotāju vecuma struktūras izmaiņas (gados vecāku cilvēku īpatsvara pieaugums). 17,7 % no 55–64 gadus veciem pensiju saņēmējiem ir citu valstu (Krievijas, Baltkrievijas, Ukrainas) pensiju saņēmēji, kur pensionēšanās vecums ir zemāks par Latvijā noteikto.

55–64 gadus vecu iedzīvotāju īpatsvars, % no visiem vecuma pensiju saņēmējiem

CSP aprēķins.

4. NABADZĪBAS RISKS UN MATERIĀLĀ NENODROŠINĀTĪBA

2017. gadā trešdaļa (34,3 %) pirmspensijas vecuma iedzīvotāju bija pakļauti nabadzības riskam vai sociālajai atstumtībai, kas ir par 6,1 procentpunktu vairāk nekā starp visiem Latvijas iedzīvotājiem kopumā. Kopumā salīdzinot ar Latvijas iedzīvotājiem, pirmspensijas vecuma iedzīvotāji bija vairāk pakļauti dziļai materiālai nenodrošinātībai. 2017. gadā dziļai materiālai nenodrošinātībai pakļauto pirmspensijas vecuma iedzīvotāju īpatsvars par 5,6 procentpunktiem pārsniedza Latvijas iedzīvotāju vidējo rādītāju. Savukārt no ienākumiem atvasinātais nabadzības riska indekss pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem 2016. gadā veidoja 25,2 %, kas ir par 3,1 procentpunktu vairāk nekā Latvijas iedzīvotāju vidējais rādītājs.

Sasniedzot pirmspensijas vecumu, būtiski pasliktinās vīriešu materiālā situācija, bet sievietēm tā saglabājas bez izmaiņām. 2017. gadā 33,8 % pirmspensijas vecuma vīriešu bija pakļauti nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai, kas ir par 8,9 procentpunktiem vairāk nekā starp visiem vīriešiem kopumā. Arī nabadzība un dziļa materiālā nenodrošinātība kļūst arvien izplatītāka starp pirmspensijas vecuma vīriešiem, attiecīgi par 6,7 un 6,2 procentiem vairāk nekā starp visiem vīriešiem kopumā.

Iedzīvotāju nabadzības riska un materiālās nenodrošinātības rādītāji 2017. gadā, %

	Visi iedzīvotāji			55–64 gadi		
	Pavisam	Vīrieši	Sievietes	Pavisam	Vīrieši	Sievietes
Nabadzības vai sociālās atstumtības risks	28,2	24,9	31,1	34,3	33,8	34,7
Nabadzības riska indekss*	22,1	19,1	24,6	25,2	25,9	24,6
Dziļa materiālā nenodrošinātība	11,3	10,7	11,8	16,9	18,3	15,8
Iedzīvotāju īpatsvars, kas dzīvo mājaiņniecībās ar zemu darba intensitāti	5,6	6,3	5,1	8,6	9,2	8,1

EU-SILC.

* 2017. gadā EU-SILC apsekojumā iegūto datu pārskata periods ir iepriekšējais kalendārais gads, t.i., 2016. gads.

2017. gadā 13,5 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāju pēdējo 12 mēnešu laikā naudas trūkuma dēļ vismaz reizi nav varējuši laicīgi segt komunālo pakalpojumu rēķinus, īri vai atmaksāt kredītu. Neskatoties uz augstāku nabadzības risku, šis rādītājs ir mazāks nekā vidēji Latvijas iedzīvotājiem kopumā, kas varētu liecināt par to, ka 55–64 gadus veci iedzīvotāji ir atbildīgāki pret mājokļa maksājumiem un citus izdevumus plāno tikai pēc tam, kad nomaksāti komunālo maksājumu rēķini, jo citi materiālās nenodrošinātības rādītāji pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem ir augstāki. 2017. gadā 44,1 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāju nevarēja atļauties katru gadu vienu nedēļu doties brīvdienās ārpus mājām (par 6,7 procentpunktiem vairāk nekā Latvijas iedzīvotāji kopumā) un 63,8 % nevarēja atļauties segt neparedzētus izdevumus (par 4 procentpunktiem vairāk nekā Latvijas iedzīvotāji kopumā).

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri naudas trūkuma dēļ 2017. gadā nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas, %

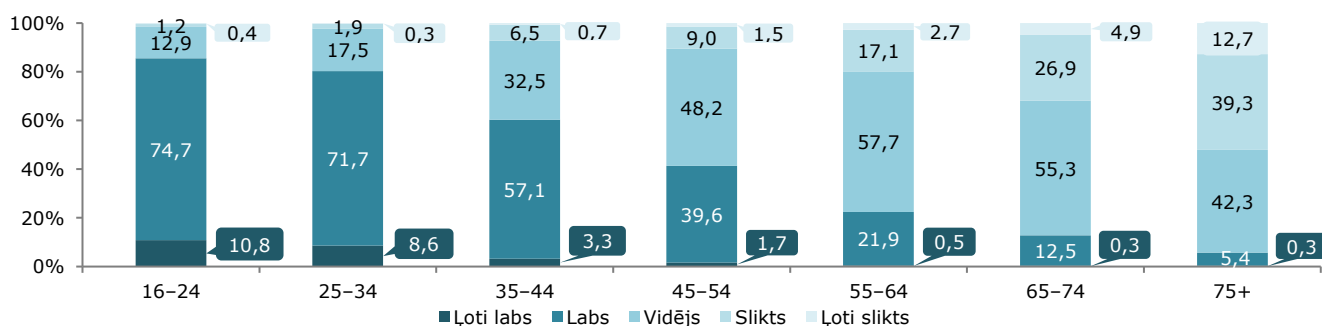
Vecuma grupa	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties:				
	segst komunālo pakalpojumu rēķinus, īri vai atmaksāt kredītu	uzturēt mājokli siltu	segst neparedzētus izdevumus	katru gadu vienu nedēļu doties brīvdienās ārpus mājām	ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis katru otro dienu
Iedzīvotāji vecumā 16 un vairāk gadi	14,1	9,8	59,8	37,4	13,0
55–64 gadi	13,5	12,2	63,8	44,1	16,7

EU-SILC.

5. VESELĪBA

Lielākā daļa iedzīvotāju šajā vecumā savu veselību vērtēja kā vidēju (57,7 %) un 22,4 % – kā labu vai ļoti labu. Veselības stāvokļa novērtējumam ir tendence pasliktināties, pieaugot vecumam. Pirmspensijas vecuma sievietes biežāk nekā vīrieši savu veselību vērtē kā vidēju (attiecīgi – 59,6 % un 55,3 %).

Veselības stāvokļa pašnovērtējums pēc vecuma grupām 2017. gadā, %

EU-SILC.

Pēc VSAA datiem 2017. gadā pieauga vidējais izmaksājama slimības pabalstu apmērs dienā un sasniedza tā vēsturiski augstāko vērtību – 15,67 eiro dienā. 2017. gadā no kopējā slimības pabalsta saņēmēju skaita 60 % bija sievietes, vīrieši – 40 %, un arī no pirmspensijas vecuma slimības pabalsta saņēmējiem sievietes saņēma slimības pabalstus biežāk nekā vīrieši (attiecīgi – 59 % un 41 %). 2017. gadā starp visiem slimības pabalstu saņēmējiem piektā daļa (20,8 %) slimības pabalsta saņēmēju bija pirmspensijas vecuma iedzīvotāji.

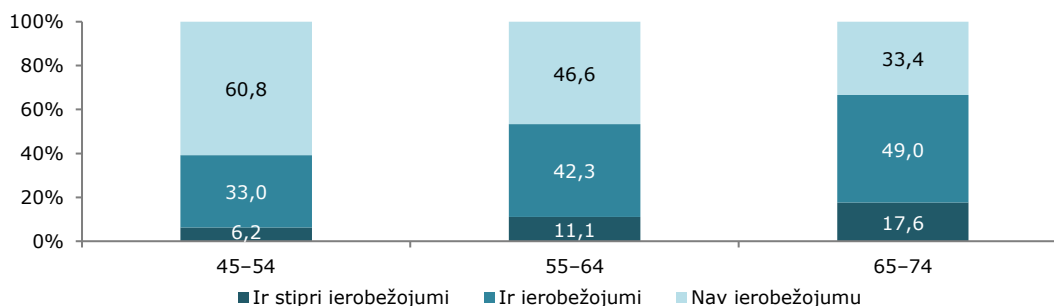
Atšķirīga ir arī medikamentu lietošana gan dažādās vecuma grupās, gan arī dzimumu griezumā. Ārsta parakstītos medikamentus vidēji lieto 41,4 % iedzīvotāju, katrā otrā sievietē (49,9 %) un katrā trešajā vīrietī (30,7 %), bet, sasniedzot 55–64 gadu vecumu, jau gandrīz katrs otrais vīrietis (48 %) un 64,3 % sieviešu. Šajā vecuma grupā vairāk nekā katrā piektā sievietē (21,7 %) un 13,6 % vīriešu norādījuši, ka ir bijusi vajadzība, bet finansiāli nevarēja atļauties iegādāties nepieciešamos ārsta parakstītos medikamentus.

Iedzīvotāji pēc 60 gadu vecuma slimnīcās visvairāk ārstēja sirds un asinsvadu slimības, audzējus un skeleta, muskuļu un saistaudu slimības. Taču visilgāk slimnīcās uzturējušies pacienti ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem. Kopumā valstī vecuma grupā 55–64 gadi ir 21,7 tūkstoši cukura diabēta slimnieku, kas veido 23,7 % no visiem diabēta slimniekiem.

2017. gadā uz jautājumu "Vai Jums ir kāda ilgstoša slimība vai ilgstoša veselības problēma?" apstiprināto atbildi sniedza 56,1 % respondentu 55–64 gadu vecumā. Sievietēm šādu atbildi ir 58 %, bet vīriešiem – 53,7 %. Salīdzinājumam 45–54 gadu veciem respondentiem šādu atbildi ir tikai 40,7 %, bet 65–74 gadu vecumā – jau 72,1 %.

Puse (53,4 %) pirmspensijas vecuma respondentu norādījuši, ka veselības problēmas vismaz pēdējos 6 mēnešos ir ierobežojušas veikt ikdienas aktivitātes. Sievietēm un vīriešiem nav nozīmīgu atšķirību šajā vērtējumā (attiecīgi – 53,1 % un 53,7 %).

Veselības problēmas, kas vismaz pēdējos 6 mēnešus ir ierobežojušas ikdienas aktivitātes mājās, darbā vai atpūtā pēc vecuma grupām 2017. gadā, %

EU-SILC.

Starp visām mājsaimniecībām, kurās dzīvo vismaz viena persona pirmspensijas vecumā:

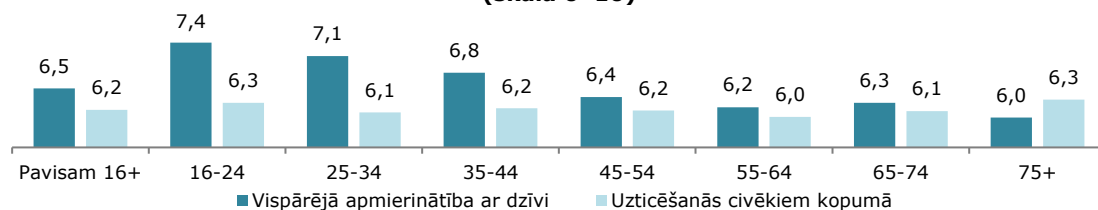
- 89,8 % mājsaimniecību kādam pēdējā gada laikā bija nepieciešams pārbaudīt savu veselību vai ārstēties pie medicīnas speciālista (32,9 % no tiem apmaksāt veselības pārbaudi vai ārstēšanās izmaksas pie medicīnas speciālista bija ļoti apgrūtināši, bet 46,8 % nedaudz apgrūtināši);
- 79,9 % mājsaimniecību kādam gada laikā bija nepieciešams veikt zobu pārbaudi vai ārstēšanu (no tām 43,1 % šī zobu pārbaude vai ārstēšana bija ļoti liels slogs budžetam, 37,4 % – neliels slogs);
- 92,5 % mājsaimniecību kādam gada laikā bija nepieciešams iegādāties receptu vai bezrecepšu medikamentus (no tām 33,6 % šo izmaksu veikšana bija ļoti apgrūtināša, bet 48,3 % – nedaudz apgrūtināša).

Savukārt mājsaimniecībās, kurās nedzīvo neviena persona pirmspensijas vecumā, par 4,1 procentpunktu bija mazāk gadījumu, kad apmaksāt veselības pārbaudi vai ārstēšanās izmaksas pie medicīnas speciālista bija ļoti apgrūtināši, par 9 procentpunktiem mazāk bija gadījumu, kad zobu pārbaude vai ārstēšana bija ļoti liels slogs budžetam un par 4,3 procentpunktiem mazāk bija gadījumu, kad receptu vai bezrecepšu medikamentu iegāde bija nedaudz apgrūtināša. Citi izmaksu sloga rādītāji ir līdzīgi kā mājsaimniecībās ar pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem.

6. APMIERINĀTĪBA AR DZĪVI UN IESAISTĪŠANĀS SOCIĀLAJĀS UN KULTŪRAS AKTIVITĀTĒS

EU-SILC apsekojuma respondentiem tika uzdoti jautājumi par apmierinātību ar dzīvi un uzticēšanos cilvēkiem kopumā, novērtējot to skalā no 0 līdz 10. Visaugstāko apmierinātību ar dzīvi uzrādīja jaunieši (7,4 balles), taču, palielinoties vecumam, šis rādītājs pakāpeniski samazinās: vecuma grupā 55–64 gadi (6,2 balles) un virs 75 gadiem (6,0 balles). Savukārt uzticēšanās citiem ir līdzīgs dažādās vecuma grupās. Visaugstākais uzticēšanās citiem rādītājs ir jauniešiem un senioriem pēc 75 gadiem (6,3 balles), bet viszemākais – 55–64 un 65–74 gadus veciem iedzīvotājiem (6,0 balles).

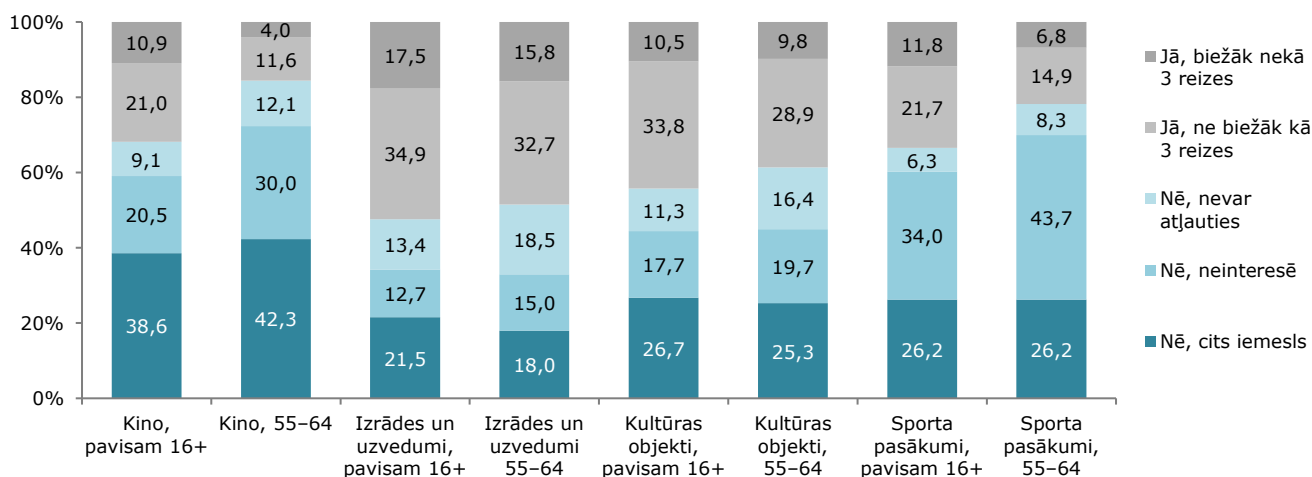
Vispārēja apmierinātība ar dzīvi un uzticēšanās cilvēkiem kopumā pa vecuma grupām 2017. gadā (skalā 0–10)

EU-SILC.

2015. gadā veiktajā EU-SILC apsekojumā tika jautāts, vai respondenti gada laikā ir apmeklējuši kino, izrādes un uzvedumus, kultūras objektus un sporta pasākumus. Ja kopumā katrs trešais (31,9 %) no aptaujātajiem reizi gadā apmeklēja kino, tad no pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem reizi gadā kino apmeklējuši uz pusi mazāk – 15,6 %. Aktīvāk pirmspensijas vecuma iedzīvotāji apmeklējuši teātra izrādes – 48,5 %, kultūras objektus – 44,3 %, bet katrs piektais (21,7 %) apmeklējis sporta pasākumu vismaz reizi gadā. Kā visbiežākais šo aktivitāšu neapmeklēšanas iemesls tika minēts intereses trūkums.

Kultūras un sporta pasākumu apmeklēšana 12 mēnešu laikā 2015. gadā, %

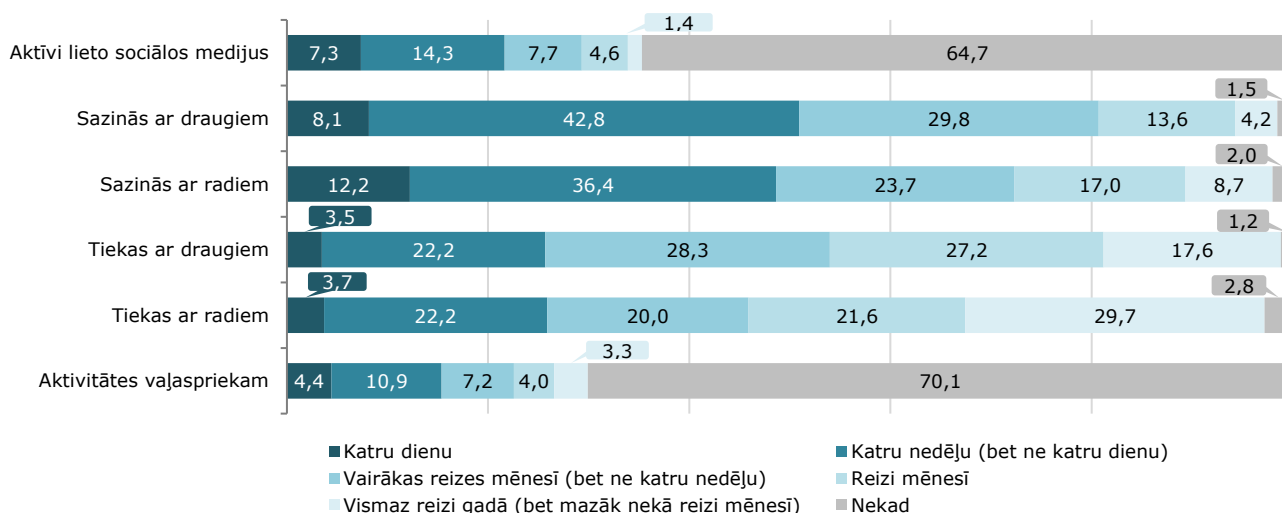
EU-SILC.

Ceturtdaļa (26,5 %) pirmspensijas vecuma iedzīvotāju vismaz reizi mēnesī nodarbojās ar mākslinieciskām aktivitātēm (muzicēja, dejoja, dziedāja, spēlēja teātri, zīmēja, fotografēja, rakstīja dzejoļus u.tml.) savam vaļaspriekam, kas ir par 5,3 procentpunktiem mazāk nekā kopumā Latvijā. Daļībai mākslinieciskajās aktivitātēs ir vērojama sakarība ar personas veselības stāvokli. Tie pirmspensijas iedzīvotāji, kas novērtē savu veselību kā labu vai ļoti labu 33,2 % gadījumu vismaz reizi mēnesī nodarbojas ar mākslinieciskām aktivitātēm, bet tie, kas vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu – tikai 18,2 %.

Pirmspensijas vecuma iedzīvotāji ir sociāli aktīvi un 67,5 % no tiem ir norādījuši, ka vismaz reizi mēnesī tikās ar radniekiem, ar kuriem kopā ikdienā nedzīvo, bet 89,3 % ar tiem sazinājās, sazvāņoties vai izmantojot citus saziņas līdzekļus (vēstules, elektroniskās vēstules u.c.). Ar draugiem saziņa bija vēl aktīvāka – vismaz reizi mēnesī tikās ar draugiem 81,2 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāju, bet 94,3 % sazinājās ar draugiem vismaz reizi mēnesī. Trešdaļa (35,3 %) 55–64 gadus vecu iedzīvotāju aktīvi sazinās sociālajos medijos, kas ir par 18,1 procentpunktu mazāk nekā kopumā Latvijā.

2017. gadā 62,6 % pirmspensijas vecuma iedzīvotāju regulāri (vismaz reizi nedēļā) lietoja internetu un no 2010. gada šis rādītājs ir divkārtšojies (2010. gadā – 30,6 % regulāri lietoja internetu).

Pirmspensijas iedzīvotāju sociālā aktivitāte 12 mēnešu laikā 2015. gadā, %

EU-SILC.

METODOLOĢISKI PASKAIDROJUMI

Bezdarbnieki – personas, kuras vai nu ir vai nav reģistrētas Nodarbinātības valsts aģentūrā un kuras atbilst visiem šiem nosacījumiem: 1) pārskata nedēļā nekur nestrādāja un nebija pagaidu prombūtnē no darba; 2) pēdējo 4 nedēļu laikā aktīvi (pēc apsekojuma anketā uzskaitītajām metodēm) meklēja darbu; 3) darba atrašanas gadījumā bija gatavas nekavējoties (tuvāko 2 nedēļu laikā) sākt strādāt. Šajā kategorijā ieskaita arī personas, kuras darbu jau ir atradušas un uzsāks to 3 mēnešu laikā.

Bezdarba līmenis – bezdarbnieku īpatsvars atbilstošās vecuma grupas ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā.

Darba intensitāte (WI) – darbības vecuma māsaimniecības locekļu ienākumu pārskata periodā nostrādāto mēnešu skaita attiecība pret kopējo mēnešu skaitu, ko māsaimniecības locekļi teorētiski varēja nostrādāt. Personas tiek iedalītas piecās darba intensitātes kategorijās: no WI = 0 (nav nodarbināti) līdz WI = 1 (pilna nodarbinātība). Tiek pieņemts, ka persona dzīvo māsaimniecībā ar zemu darba intensitāti, ja $WI \leq 0,2$.

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji (darbspēks) – personas, kuras pārskata periodā piedāvā savu darbu materiālo vērtību ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai. Šos iedzīvotājus veido nodarbinātie iedzīvotāji un bezdarbnieki (gan reģistrētie Nodarbinātības valsts aģentūrā, gan neregistrētie), kuri aktīvi meklē darbu.

Mūžizglītība – 25–64 gadi vecas personas, kuras mācās vai piedalās apmācībās. No 2016. gada Eurostat ir mainījis aprēķinu metodoloģiju šim rādītājam. Tajā tiek iekļautas arī tās personas, kuras pēdējo 4 nedēļu laikā bija brīvlaikā.

Nabadzības riska indekss – iedzīvotāju īpatsvars (procentos), kuru ekvivalents rīcībā esošais ienākums ir zem 60 % no nacionālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas.

Nabadzības riska sliekšnis – 60 % no rīcībā esošo ienākumu mediānas pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu māsaimniecībā.

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks – personas, kuru ienākumi ir mazāki par nabadzības riska sliekšni vai kuras ir dziļi materiāli nenodrošinātas, vai arī ir nodarbinātas darbā ar zemu intensitāti.

Tiek uzskatīts, ka persona ir pakļauta **dzīvai materiālajai nenodrošinātībai**, ja tā nevar atļauties vismaz 4 no 9 minētajiem postejiem: 1) samaksāt īri un komunālo pakalpojumu rēķinus, 2) uzturēt mājokli atbilstoši siltu, 3) segt neparedzētus izdevumus, 4) katru otro dienu baudīt gaļas, zivju vai līdzvērtīgu veģetāru maltīti, 5) katru gadu nedēļu pavadīt brīvdienās ārpus mājām, 6) vieglo auto, 7) veļas mazgājamo mašīnu, 8) krāsu televizoru, 9) telefonu.

Nodarbinātie iedzīvotāji – atbilstoši SDO definīcijām ir visas personas, kuras pārskata nedēļā veica jebkādu darbu vai nu par samaksu naudā vai arī par atlīdzību precēs vai pakalpojumos. Par nodarbinātajiem uzskata arī pašnodarbinātās personas uzņēmējdarbībā, lauku saimniecībā vai profesionālajā praksē. Personas, kuras atrodas pagaidu prombūtnē no darba grūtniecības vai dzemdību atvaļinājuma dēļ, kā arī bērna kopšanas atvaļinājumā, uzskata par nodarbinātām, ja pēc atvaļinājuma beigām personai ir garantija atgriezties iepriekšējā darbavietā. Nodarbināto skaitā ietver arī tās personas, kuras strādā savā lauku saimniecībā (zemnieku vai piemājas), lai saražotu produkciju pašu patēriņam vai arī pārdošanai.

Nodarbinātības līmenis – nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars atbilstošās vecuma grupas iedzīvotāju kopskaitā.

Priekšlaicīga pensionēšanās – priekšlaicīgi pensionēties var divus gadus pirms īstā pensionēšanās vecuma.

No 2014. gada 1. janvāra īstais pensionēšanās vecums ik gadu tiek palielināts par trim mēnešiem, tādējādi 2025. gada 1. janvārī tas būs 65 gadi (pensijas vecuma paaugstināšana no 62 līdz 65 gadu vecumam), līdz ar to pakāpeniski augs arī priekšlaicīgai pensijai nepieciešamais vecums (pensijas vecuma paaugstināšana no 60 līdz 63 gadu vecumam).

Priekšlaicīgās vecuma pensijas izmaksai ir noteikti ierobežojumi līdz īstā pensionēšanās vecuma sasniegšanai:

- nestrādājošām personām, kurām piešķirta vecuma pensija priekšlaicīgi, izmaksā 50 % no piešķirtā pensijas apmēra;
- personām, kurām ir piešķirta vecuma pensija priekšlaicīgi, laikā, kad tās kļuvas par obligāti sociāli apdrošināmajām personām (darba ņēmējiem vai pašnodarbinātajiem), vecuma pensiju priekšlaicīgi neizmaksā.

Saimnieciskās darbības veids – uzņēmuma vai individuālās darbības sfēra, kas izpaužas saražotās produkcijas vai sniegto pakalpojumu veidā. Saimnieciskās darbības veids noteikts pēc Saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas (NACE 2. red.).

Slimības pabalsts tiek piešķirts sociāli apdrošinātajai personai, ja tā neierodas darbā un tādējādi zaudē algotā darbā gūstamos ienākumus vai ja pašnodarbinātais zaudē ienākumus darbnespējas dēļ (slimība, trauma u.c. iemesli). Slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darba nespējas 11. dienas līdz darbības atgūšanas dienai, bet ne ilgāku par 26 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas, ja darba nespēja ir nepārtraukta, vai ne ilgāku par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darba nespēja atkārtojas ar pārtraukumiem.